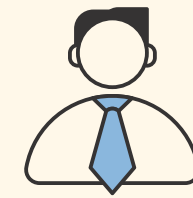

ПСИХОЛОГИЯҒА КІРІСПЕ

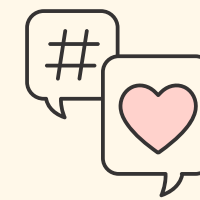
Дайындаған: Эльнара Табиғатқызы, Айсана Асхатова

ЖОСПАРЫ:

ПСИХОЛОГИЯ ТУРАЛЫ ЖАЛПЫ
ТҮСІНІК

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ САЛАЛАРЫ
МЕН ТАРМАҚТАРЫ

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ҒЫЛЫМИ
ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕРІ

ПСИХОЛОГИЯ НЕНІ ЗЕРТТЕЙТІН ҒЫЛЫМ?

Кез-келген адам, өз тәжірибесіне сүйене отырып, қалай болғанда да қоршаған дүниені, әр түрлі заттар мен құбылыстарды қабылдауға, тануға қабілетті екендігіне есеп береді. Біздер құстардың сайрауын, музыкалық аспаптардың дыбыстарын, адамның дауысын, ұшып бара жатқан самолеттың шуын естиміз. Адам тек қоршаған дүниені қабылдап, оған қандайда бір қатынас білдіріп қана қоймай, бұл дүниеде әрекет етеді, өзінің белсенділігін танытады, шешім қабылдайды, мақсатқа ұмтылады, қиындықтарды жеңуде, кедергілерді жоюда ынта мен табандылық танытады, яғни ерік іс- әрекетін жүзеге асырады.

ПСИХИКА

Әрбір адам басқалардан ерекшеленеді: біреуі музыкаға қызығушылық танытса, екіншісі – спортқа; біреу математика саласында қабілеттер танытса, басқасы әдеби шығармашылық саласында.

Біреу еңбекқор және қарапайым, басқасы жалқау және өркөкірек. Осының бәрі, қабылдау, ес, ойлау, қиял, сезім мен ерік, темперамент және мінез көріністері — *адам психикасының құбылыстары.*

Ал психикалық құбылыстарды зерттейтін ғылым *психология* деп аталады

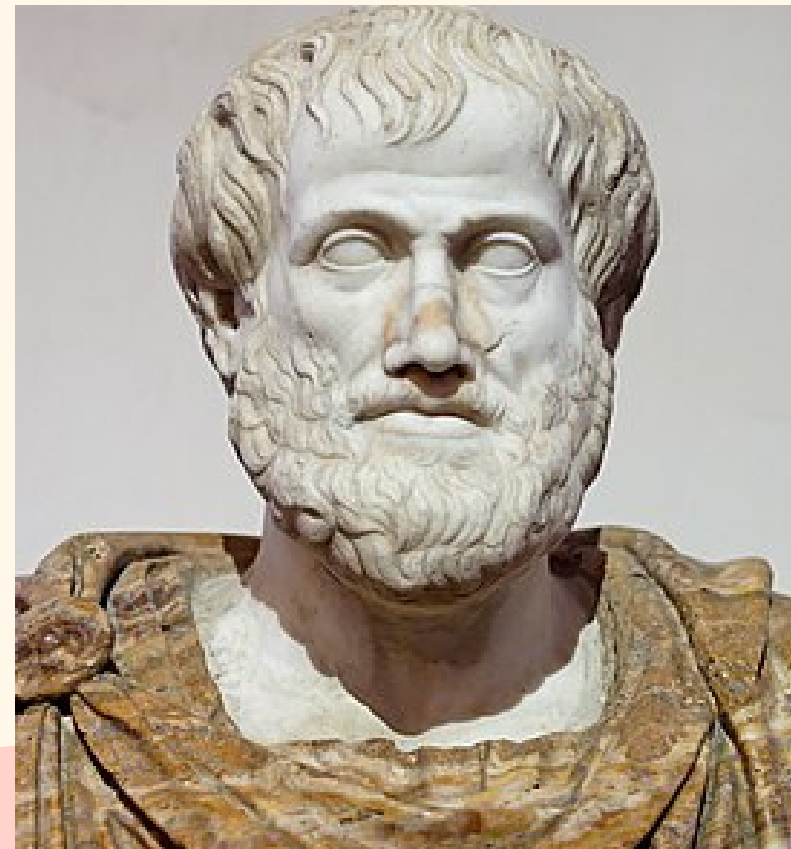
ПСИХОЛОГИЯ

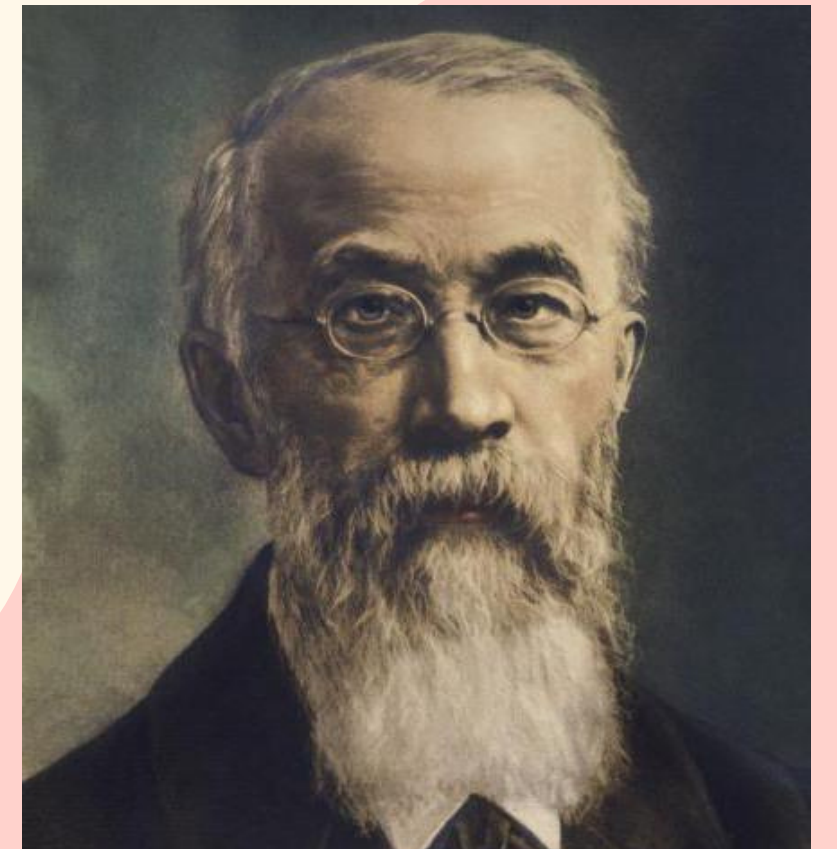
«Психология» сөзі гректің екі сөзінен пайда болған: «psiche» жан, және «logos» ғылым, ілім. Дәлме-дәл аударғанда, психология – адамның жан дүниесін зерттейтін ғылым. Бастапқыда «жанды» өлмейтін, өшпейтін, тәнсіз адам денесінде өмір сүріп өлген кезде ұшып кететін нәрсе деп есептеген.

ПСИХИКАЛЫҚ ҚҰБЫЛЫСТАР

Ертедегі гректің данышпан ғалымы Аристотель өзінің *"Жан туралы"* атты еңбегінде алғаш рет психикалық құбылыстарға жүйелі талдау жасаған. Екінші жағынан, психикалық құбылыстарды және оның заңдылықтарын ғылыми эксперименталды тұрғыда зерттеу шын мәнінде XIX ғ. ортасынан бастап, қалыптаса бастады. 1879 жылы неміс ғалымы В.Вундт Лейпцигте тұңғыш лаборатория ұйымдастырды. Мұның өзі психологияның философия қойнауынан бөлініп шығып, дербес эксперименттік ғылым ретінде дамуына себепкер болды.

АРИСТОТЕЛЬ
(384-322)

В.ВУНДТ
(1832-1920)

1-КЕЗЕҢ ПСИХОЛОГИЯ ЖАН ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ

Мұндай анықтама бұдан 2000 жылдай бұрын берілген. Ежелгі адамзат жан бар деген ұғыммен өзіне түсініксіз құбылыстардың бәрін түсіндіруге тырысқан.

2-КЕЗЕҢ ПСИХОЛОГИЯ САНА ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ

XVII ғасырда жаратылытану ғылымдарының дамуымен байланысты. Ойлану, сезіну, тілек білдіру қабілеттері сана деп есептелінген. Зерттеудің негізгі әдісі - адамның өзін-өзі бақылап, оны сипаттау болған.

3-КЕЗЕҢ

ПСИХОЛОГИЯ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ

XX ғасырда пайда болды.

Психологияның міндеті - тікелей көруге болатындарды, яғни адамның мінез-құлқын, қылықтарын, реакцияларын бақылау. Алайда оларға себепші болған мотивтер ескерілген жоқ.

4-КЕЗЕҢ

ПСИХОЛОГИЯ ПСИХИКАНЫҢ ФАКТИЛЕРІН, ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫН ЖӘНЕ МЕХАНИЗМДЕРІН ЗЕРТТЕЙТІН ҒЫЛЫМ РЕТІНДЕ

Дүниеге материалистік көзқарастың негізінде қалыптасқан.

ПСИХИКАЛЫҚ ҚҰБЫЛЫСТАРДЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

психикалық үрдістер

ТАНЫМДЫҚ

түйсік, қабылдау, ес, елес, ойлау, сөйлеу, қиял

ЭМОЦИОНАЛДЫҚ

сезім, қозғыштық, қуаныш, ашу, ыза т.б.

ЕРІК

шешім қабылдау, қиындықтарды жеңу, мотивтер күресі, өз мінез-құлқын басқару т.б.

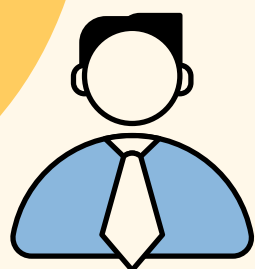
ПСИХИКАЛЫҚ ҚҰБЫЛЫСТАРДЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

Тұлғаның *психикалық қасиеттері* деп адамның анағұрлым елеулі және тұрақты ерекшеліктерін айтамыз. (бағыттылық, темперамент, мінез, қабілет)

Психикалық қалып – бұл адамның біршама уақыт аралығындағы психикалық іс-әрекетінің ерекше сипаттамасы.

(өрлеу, жабыраңқылық, қорқыныш, сергектік, уайым және т.б.)

ПСИХОЛОГИЯ

Адам психикасы оның іс-әрекетінде қалыптасады, дамиды және көрініс табады. Адамның психикалық үрдістері мен психикалық қасиеттері туралы оның іс-әрекетіне бақылау жүргізу, зерттеу арқылы білуге болады. Бұл жағдайда психика мен іс-әрекеттің бірлігі туралы айтуға болады. Сол себептен психология адамдардың әр түрлі іс-әрекет түрлері мен жақтарын зерттейді (ойын, оқу, еңбек, шығармашылық) Сонымен, психология - психиканың қалыптасу және даму заңдылықтары туралы ҒЫЛЫМ.

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ САЛАЛАРЫ

Жалпы психология - ересек адамдардың психикалық іс-әрекетінің заңдылықтарын зерттейді.

Жас ерекшелік психологиясы, психиканың әр түрлі кезеңдеріндегі психикалық ерекшеліктерін, балалар мен әр түрлі жастағы оқушылардың психикалық ерекшеліктерін (бұл жас ерекшелігінің саласы балаларпсихологиясы деп аталады)

Педагогикалық психология, өскелең ұрпақты оқыту (оқыту психологиясы) мен тәрбиелеу (тәрбиепсихологиясы) заңдылықтарымен айналысатын психология саласы.

Әлеуметтік психология, топтар және ұжымдар психологиясы мен ондағы адамдардың өзара қатынастары болып табылатын психология саласы.

Еңбек психологиясы, әр түрлі еңбек іс-әрекет түрлерінің психологиялық ерекшеліктерін қарастырады (оның бір түрі — инженерлік психология — адамның еңбегін өндірістің қазіргі механикаланған және автоматтандырылған жағдайында зерттейді)

САЛАЛААРЫ:

- Ғарышкерлік психология — адам психикасын ғарыш қаушу жағдайында зерттейтін психологиясы саласы.

- Әскери психология, әскери қызметкерлердің психикалық іс-әрекетімен, соғыс немесе әскери жағдайда адамның мінез-құлығымен істес болатын психология саласы.

- Спорт психологиясы, спорттық іскерліктер мен дағдыларды қалыптастыру заңдылықтарын және спортшыларды оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін зерттейтін психология саласы.

- Арнаулы психология - бұл адам дамуының бірқалыпты даму жолынан ауытқуын, ми ауруынаұшырағандардың психикалық күйзелістері мен осысаладағы әр қилы аурулардың себептерін қарастырады.

ПСИХОЛОГИЯНЫҢ САЛАЛАРЫ

ОЛИГОФРЕНО ПСИХОЛОГИЯ

ми зақымы ауруымен
туған адам
психологиясының
дамуын зерттейді.

СУРДОПСИХО ЛОГИЯ

саңырау не керең
болып туған
балалардың
психикасын зерттейді.

ТИФЛОПСИХО ЛОГИЯ

нашар көретіндер
мен соқырлардың
психологиялық
дамуын зерттейді

Психологияның ғылыми-зерттеу әдістері

Қысқа мерзімді бақылауда әдетте барлық балаға бір жағдай туғызылып, олардың мінез қылығы, эмоциялық реакциялары салыстырылады.

Лонгитюдті (ұзақ мерзімді бақылауда) бір немесе бірнеше баланы ұзақ уақыт бойы кейбір кезде бірнеше жылдар бойы бақылайды.

Жаппай бақылау – баланың мінез-құлқындағы көптеген жақтарын қамтиды. Оның міндеті - баланың мінез-құлқының көптеген жақтарын белгілеу.

Ішінара бақылау – белгіленген жоспар бойынша бала мінез-құлығының бір ғана жағын белгілейді. Мысалы, баланың эмоциялары, тілінің дамуы т.б.

Жасырынды бақылау жүргізгенде бақылаушының фигурасы, балаға көрінбей, өзіне көңіл аудартауы тиіс.

Кірістірілген бақылау – бақылаушы зерттелінуші топтың бір мүшесі болғанда жүзеге асырылады.

БАҚЫЛАУ ӘДІСІ

Бақылау - белгілі жоспар бойынша жүйелі түрде біраз уақыт бойына зерттелуші адамның психикалық ерекшеліктерін қадағалауды байқау әдісі деп атайды. Бақылау әдісі арқылы адамның барлық психикалық құбылыстарын зерттеуге болады. Мысалы: ым-ишарасын, қимыл-қозғалысын, мінезқұлқын, сөз реакцияларын, темпераментін т.б.

Эксперимент – психологиялық деректер анықталатын шарттарды жасау мақсатында зерттелінушінің іс-әрекетіне белсенді түрде араласу.

Лабораториялық - арнайы жабдықталған зертханаларда өтеді, арнайы құрал-жабдықтар пайдаланылады, зерттелінушінің әрекеттері нұсқаулармен анықталады.

Аудиометр – есту түйсіну мүшесін өлшеу үшін.

Эргограф – денедегі бұлшық еттерді тіркеп отыру үшін пайдаланылады.

Хроноскоп – психикалық үрдістердің пайда болу шапшаңдығын өлшеу үшін.

Эстезиометр – тері түйсіну мүшесінің сезгіштігін байқау үшін пайдаланылады.

Психологиялық-педагогикалық эксперимент–

бұл педагогикалық психологияда кеңінен қолданылып, баланы оқыта (тәрбиелей) отырып зерттеуге мүмкіндік беретін табиғи эксперименттің бір түрі. Психологиялық педагогикалық эксперименттің негізгі ерекшелігі, мақсаты зерттеу емес, белсенді түрде жеке тұлғаның психологиялық қасиеттерін өзгерту, қайта құру, қандайда бір психикалық іс-әрекетті қалыптастыру болып табылады

ӨМІРБАЯНДЫ ЗЕРТТЕУ ӘДІСІ

Өмірбаянды зерттеу әдісі – (күнделіктерге, өмірбаяндарға, естеліктерге, сақталған мектеп шығармаларына, іс-қағаздар мен құжаттарға және т.б. негізделген) психиканы адамның өмірбаянын зерттеу негізінде анықтау. Мысалы: зерттелініп жатқан адамда белгілі бір іс-әрекетке бейімділік қалай қалыптасты; өмір барысында кімдермен кездесті және олар оның тұлғасының қалыптасуына қалай әсеретті; қандай қасиеттер, қабілеттер қашан және қалай көрінді және т.б.

ӘЛЕУМЕТТІК ӨЛШЕУ

Әлеуметтік өлшеу (социометрия) әдісі тұлғааралық қатынастарды зерттейді.

Бұл әдісті балалар топтары мен ұжымдарын, олардың бағытын, ұжым, топ ішіндегі қатынастарды, ұжымның ішіндегі микротоптарды, ұжымдағы жеке мүшелердің алатын орнын (беделді, беделсіз, оқшауланған т.б.) зерттеу үшін пайдаланады.

Әңгіме – зерттелінушіден тура немесе жанама, ауызша немесе жазбаша түрде оның іс-әрекеті туралы мәлімет алудың психологиялық әдісі болып табылады. Әңгіме – арнайы бағдарлама бойынша фактілерді жеке қарым-қатынас жасау барысында жинақтау. Анкета – арнайы бағдарлама бойынша фактілерді жазбаша сұрау барысында жинақтау.

ТЕСТ СҰРАҚТАРЫ:

1. Психология ғылымының объектісі

- A) жан
- B) жүйке
- C) ми
- D) қимыл
- E) тән

2. Сана сезім әрекеттерінің даму заңдылықтарын зерттейтін ғылым

- A) физиология
- B) логика
- C) психология
- D) педагогика
- E) философия

3. Адамның танымдық әрекетіне жатпайтын психологиялық категория

- A) зейін
- B) түйсік
- C) сезім
- D) ойлау
- E) қиял

4. Адамдар тобын ұзақ уақыт қайталайтын зерттеу әдісі

- A) бақылау
- B) салыстыру
- C) интервью
- D) лонгитюд
- E) анкеттеу

5. Психологияның пәндік аймағының кемелденуімен орайлас бірінші кезең аты:

- A) іс - әрекет жөніндегі ғылым
- B) сана туралы ғылым
- C) жан туралы ғылым
- D) интроспекттік сана тағылымы
- E) психологиялық параллелизм теориясы

БАҚЫЛАУ СҰРАҚТАРЫ:

1.Лейпциптегі алғашқы эксперименталды психологиялық лабораторияны ұйымдастырушы ғалым:

2.Психологияның қандай негізгі салалары бар?

3.Негізгі зерттеу әдістеріне қандай әдістер жатады?

4.Жалпы психология ғылымы нені зерттейді?

5.«Жан туралы» ғылыми-психологиялық трактаттың авторын атаңыз.

НАЗАРЛАРЫҢЫЗҒА
РАХМЕТ!!

Дайындаған: Эльнара
Табиғатқызы, Айсана Асхатова